

Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej

MŁODZI I MEDIA

NOWE MEDIA A UCZESTNICTWO W KULTURZE

Raport Centrum Badań nad Kulturą Popularną SWPS

Autorzy:

Mirosław Filiciak
Michał Danielewicz
Mateusz Halawa
Paweł Mazurek
Agata Nowotny

Badania etnograficzne:

Michał Danielewicz i Agnieszka Strzemińska
Olga Gołdys i Jacek Szejda
Paweł Mazurek i Paulina Jędrzejewska

Eksperti:

Zygmunt Bauman
Wojciech J. Burszta
José van Dijck
Wiesław Godzic
Małgorzata Jacyno
Henry Jenkins
Marek Krajewski
Mirośława Marody
Tomasz Szkudlarek

Projekt fotograficzny „(zob.)”: Tomek Ratter

Projekt graficzny: Olga Łebkowska

Korekta: Piotr Łukasik

Partnerzy projektu:

Patronat medialny:

Raport powstał w ramach grantu „Nowe media a uczestnictwo młodych Polaków w kulturze” ze środków operacyjnych w programie Obserwatorium Kultury Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego administrowanym przez Narodowe Centrum Kultury.

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

**NARODOWE
CENTRUM
KULTURY**

RAPORT „MŁODZI I MEDIA”

JEST ETNOGRAFICZNYM OPISEM CODZIENNOŚCI MŁODYCH LUDZI WYRASTAJĄCYCH W ŚWIECIE CYFROWYCH TECHNOLOGII.

Raport jest zwieńczeniem rocznego projektu badawczego zrealizowanego przez Centrum Badań nad Kulturą Popularną Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej dla Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego pod kierunkiem dr. Mirosława Filiciaka. Dziewięcioosobowy zespół medioznawców, socjologów i antropologów postawił sobie zadanie pokazania, jak nowe technologie wpisują się w życie młodych ludzi w Polsce. Kluczowym elementem projektu było przeprowadzone na przełomie sierpnia i września dwutygodniowe badanie etnograficzne, podczas którego badacze poznawali życie licealistów i licealistek w trzech miastach Polski. W trakcie spotkań, wywiadów, ale też wspólnych wycieczek oraz imprez poznali i rozmawiali z 137 młodymi osobami. Licealiści pokazali im swój świat oraz opowiedzieli o życiu codziennym w epoce cyfrowych mediów i sieciowej komunikacji.

Strukturę raportu wyznaczają rozdziały odsyłające do najważniejszych wymiarów codziennego życia młodych ludzi, z którymi pracowaliśmy – to „Bycie razem”, „Miłość”, „Zajawki” i „Szkoła” – oraz rozdziały, które koncentrują uwagę na analitycznych kategoriach ważnych dla zrozumienia środowiska kulturowego współtworzonego przez nowe media – to „Intensywność”, „Technologie refleksyjności” i „Dzielenie się”.

W pierwszym rozdziale – „Bycie razem” – pokazujemy, na czym polega prymat kontaktu twarzą-w-twarz. Spotykanie się, przebywanie razem, wspólne wycieczki, wypadki za miasto czy na piwo, siedzenie na ławce i rozmawianie są najważniejszymi rodzajami interakcji. Nowe technologie służą do koordynacji tych spotkań, zapośredniczenia kontaktu, gdy nie jest on już możliwy (np. po powrocie ze szkoły do domu) oraz utrzymywaniu poczucia bliskości.

Rozdział drugi – „Intensywność” – wskazuje bardziej szczegółowo, jaki użytek robią zrośnięci z przedmiotami-mediami młodzi ludzie z możliwości nieustannego kontaktu, koordynacji i reprezentacji. Pokazujemy, jak życie codzienne zyskuje na intensywności, gdy technologie zapewniające teledostępność i teleobecność wprowadzają swoich użytkowników w specyficzny stan czuwania. Na fizyczną przestrzeń rozmowy twarzą-w-twarz nakładają się sieci komunikacyjne, do których zawsze można się wpiąć, by częściowo przekraczać czasoprzestrzenne ograniczenia towarzyskiego życia. Efektem jest doświadczenie połączenia i podłączenia – intensyfikacja tego, co ludzkie i społeczne. Medium tej intensyfikacji coraz częściej staje się obraz. Cyfrowe zdjęcia nie tylko zaświadcza o istnieniu, ale też czynnie współtworzą nowe relacje.

„Miłość” to trzeci rozdział, gdzie skupiamy się na tym, jak nowe technologie komunikowania, takie jak telefony komórkowe, Skype czy fotoblogi, wpisują się w relacje bliskości. Media stają się intymne, gdy zapośredniczone przez nie relacje z drugą osobą są przeżywane jako bliskie i autentyczne. Jednocześnie logika sieci rozmywa twarde rozgraniczenie na to, co prywatne, i to, co publiczne. Wyłania się nowa forma semi-publicznego lub prywatno-publicznego życia, gdzie prywatność można na różne sposoby upubliczniać, a mobilizując zasoby i funkcjonalności publicznej sieci zamieniać internet w intymną, własną przestrzeń.

W czwartym rozdziale – „Technologie refleksyjności” – skupiamy się na roli nowych mediów jako jednocześnie narzędzi uspołecznienia i indywidualizacji. Zapośredniczając powstawanie nowego rodzaju wspólnot, uczestniczą one jednocześnie w wyłanianiu się specyficznej formy „ja”. W tym rozdziale opisujemy,

w jaki sposób włączając się w proces kształtowania tożsamości, nowe technologie komunikowania stają się „technikami siebie”. Ważnym elementem tego procesu jest refleksyjność – materializując ulotne myśli, emocje i kontakty w przeszukiwalne bazy danych, cyfrowe media sprzyjają pracy nad sobą, która angażuje płynące z sieci informacje zwrotne.

Życie codzienne z nowymi mediami wiąże się z nieustannym dzieleniem się muzyką czy filmami oraz przesyłaniem sobie linków do ciekawych miejsc w sieci. W piątym rozdziale – „Dzielenie się” – pokazujemy, że w ten sposób grupy użytkowników wydeptują sobie swoje ścieżki w internecie oraz uwspólniają przeżycia i opinie związane z usieciowioną kulturą. Z tych procesów wymiany i dzielenia się wyłania się współ-internet: swojska, zawsze lokalna, budowana razem sieć. W tym rozdziale proponujemy model cyrkulacji kultury, który pokazuje, w jaki sposób związane z tożsamością praktyki wyszukiwania i dzielenia się są w istocie mnożeniem, rozpowszechnianiem i tworzeniem lokalnych publiczności dla treści kulturowych.

W szóstym rozdziale – „Zajawki” – pokazujemy, w jaki sposób nowe technologie komunikowania wpisują się w potoczne praktyki tworzenia, uczenia się i dzielenia się entuzjazmem, zdolnościami czy wiedzą – różne zajawki, jakie można mieć. Gdy do gry wchodzi sieć, energia, kompetencje i pomysły nie ulegają już rozproszeniu, ale mogą ulegać wzmocnieniu. Mieć zajawkę w dobie sieci to współuczestniczyć w działaniach, których znaczenie i konsekwencje mogą być większe niż to, co się w nie włożyło. Czy chodzi tu o kolekcjonowanie archiwalnych zdjęć, poznawanie na wylot ulubionego zespołu czy robienie fotograficznych projektów – gdy zajawka zostaje usieciowiona, można potencjalnie zaangażować się w nią szybciej i głębiej.

Rozdział siódmy poświęcony jest szkole. Pojawienie się nowych mediów w życiu szkoły nie tylko zmienia stare praktyki – od rozmów na przerwie i na lekcji, przez odrabianie lekcji i wspólne przygotowywanie się do klasówki, po obieg notatek i ściąganie. Stawia też nowe problemy, z których jednym z najważniejszych jest wiarygodność i prawomocność wiedzy dostępnej w sieci w kontekście wymagań szkoły. Sprzyjając wspólnemu działaniu w rozwiązywaniu (lub obchodzeniu) problemów, dzieleniu się zasobami i kompetencjami, architektura komunikacyjna nowych mediów stanowi również wyzwanie dla systemu szkolnego premiującego i rozliczającego indywidualne osiągnięcia. W tym rozdziale pytamy o to, jak zmieniają się szkolne hierarchie i reguły, gdy i uczniowie, i nauczyciele zaczynają działać za pośrednictwem sieci.

Zebrany i opisany materiał stawia nowe pytania, przede wszystkim o to, jak ludzie stają się podmiotami w świecie, który jawi się jako cyfrowa baza danych. W swojej wypowiedzi Zygmunt Bauman pisze, że w płynnie nowoczesnym świecie nowych mediów przygodność zastąpiła konsekwencję, ład ustąpił miejsca bezładowi, a czas wydaje się poszarpany na strzępy, poszatkowany na fragmenty bez historii i przyszłości oraz epizody bez konsekwencji.

Ostatni rozdział – „Nowe pytania o uczestnictwo w kulturze” – wskazuje, że opisywane w tym raporcie przemiany środowiska kulturowego związane z rozwojem nowych mediów domagają się nowego języka mówienia o „uczestnictwie w kulturze”. Stare kategorie, takie jak „odbiorca”, stają się problematyczne, gdy ludzie zostają włączeni w procesy współtworzenia treści kulturowych oraz wprowadzania ich w obieg, często poza systemem instytucji.

Jak myśleć o uczestnictwie w kulturze, gdy stare kategorie uległy przeterminowaniu?

SPIIS TREŚCI

WPROWADZENIE: REMEDIACJA 6

WPROWADZENIE: POŁĄCZENI I PODŁĄCZENI, ETNOGRAFIA CYFROWEGO ŚWIATA 14

■ Jak pracowaliśmy? 18

■ Jak czytać ten raport? 21

BYCIE RAZEM 22

■ Na osiemnastce 26

Czarne skrzynki albo kultura materialna doby nowych mediów, *Marek Krajewski* 30

INTENSYWNOŚĆ 33

Stan czuwania, *Marek Krajewski* 35

Fotograficzna towarzyskość i zapośredniczanie pamięci, *José van Dijk* 42

MIŁOŚĆ 44

■ Internet intymny 49

TECHNOLOGIE REFLEKSYJNOŚCI 50

■ Estetyzacja codzienności 53

■ Robert: Facebook i polityka 58

Technologie cyfrowe a techniki self, *Małgorzata Jacyno* 61

Poszukiwanie dowodu na własne istnienie, *Mirostawa Marody* 65

DZIELENIE SIĘ 70

■ W jak współ-internet 74

ZAJAWKI. MIEĆ PASJĘ W DOBIE INTERNETU 81

■ Last.fm: klimat z algorytmu 85

■ Greniu: słuchanie i robienie muzyki 99

■ Majka: hipoteza uczenia się na skróry 105

Wszystkożerność kulturowa? *Małgorzata Jacyno* 107

W SZKOLE 111

Szkoła wobec nowych mediów, *Tomasz Szkuclarek* 126

MAL DU SIÈCLE? Zygmunt Bauman 128

NOWE PYTANIA O UCZESTNICTWO W KULTURZE 134

■ Żuku: już nie konsument, jeszcze nie twórca 135

Henry Jenkins: Nowe formy uczestnictwa w kulturze 136

Wiesław Godzic: Koniec telewizji, początek twórczości 138

Wojciech J Burszta: Opisać rewolucję 141

Marek Krajewski: Przeteterminowanie 144

(ZOB.) *Tomek Ratter* 151

DZIĘKUJEMY 167

BIBLIOGRAFIA 168

KTO JEST KTO 170